

SVEA HOVRÄTT
Patent- och
marknadsöverdomstolen
Rotel 020112

DOM
2022-06-10
Stockholm

Mål nr
PMT 13244-21

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Patent- och marknadsdomstolens dom 2021-10-12 i mål nr PMT 17292-20, se bilaga A

PARTER

Klagande

O.R.

Motpart

Stockholms kommun genom dess kulturnämnd, 212000-0142
Box 8100
163 08 Spånga

Ombud: Stadsadvokaterna O.J. och M.R.A
Stadsledningskontoret, juridiska avdelningen
Hantverkargatan 3A
105 35 Stockholm

SAKEN

Upphovsrättsintrång

DOMSLUT

1. Patent- och marknadsöverdomstolen ändrar Patent- och marknadsdomstolens dom på följande sätt.
  - a. Med ändring av punkten 1 i domslutet förpliktas Stockholms kommun genom dess kulturnämnd att till O.R. betala 252 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 10 november 2020 till dess betalning sker.
  - b. Med ändring av punkten 2 i domslutet förpliktas Stockholms kommun genom dess kulturnämnd att ersätta O.R. för dennes rättegångskostnad i Patent- och marknadsdomstolen med 277 300 kr, varav 250 000 kr avser

Dok.Id 1814839

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 00 E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se		måndag – fredag 09:00–16:30

ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 12 oktober 2021 till dess betalning sker.

2. Stockholms stad genom dess kulturnämnd ska ersätta O.R. för hans rättegångskostnad i Patent- och marknadsöverdomstolen med 25 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

YRKANDEN M.M.

O.R. har yrkat att Patent- och marknadsöverdomstolen i första hand ska bi-falla hans talan avseende skälig ersättning och skadestånd i dess helhet eller, i andra hand, förplikta Stockholms kommun genom dess kulturnämnd (Stockholms stad) att till honom betala det lägre belopp som domstolen finner skäligt. O.R. har även yrkat ersättning för sin rättegångskostnad i Patent- och marknadsdomstolen.

Stockholms stad har motsatt sig ändring av Patent- och marknadsdomstolens dom.

Vardera parten har yrkat ersättning för sin rättegångskostnad i Patent- och marknadsöverdomstolen.

Målet har, utan invändning från parterna, avgjorts utan huvudförhandling.

PARTERNAS TALAN OCH UTREDNINGEN

Parterna har åberopat samma omständigheter och utfört sin talan på i huvudsak samma sätt som i Patent- och marknadsdomstolen.

Stockholms stad har här godtagit Patent- och marknadsdomstolens bedömning att filmen *En Blick på Hötorgscity* har upphovsrättsligt skydd.

Parterna har åberopat samma bevisning som i underinstansen.

DOMSKÄL

Frågorna i målet

Att de filmer som talan avser, *En blick på Hötorgscity* och *Gamla Tennstopet*, utgör upphovsrättsligt skyddade verk är inte längre tvistigt i målet. Det är vidare ostridigt att

Stockholms stad förfogat över verken genom överföring till allmänheten från webbplatsen "Stockholmskällan" under perioden 2009 – 1 februari 2016. För detta förfogande har det, i enlighet med Patent- och marknadsdomstolens bedömning, inte förelagat stöd i avtal eller annat medgivande från upphovsmännen. Likaså har Stockholms stad vidgått att det förekommit spridning genom överlämnande av exemplar av *En blick på Hötorgscity* till Svenska Dagbladet.

De frågor som Patent- och marknadsöverdomstolen har att ta ställning till är därmed följande.

När det gäller omfattningen av Stockholms Stads förfoganden ska domstolen pröva O.R.s påstående om ytterligare ett fall av spridning som ska ha skett genom att ett exemplar av *En blick på Hötorgscity* överlämnats till Svenska Filminstitutet. I detta sammanhang ska Patent- och marknadsöverdomstolen även ta ställning till om det är visat att Stadsmuseet har överlämnat ett exemplar av samma film till Kungliga Biblioteket, på det sätt som Patent- och marknadsdomstolen funnit styrkt, och om detta i så fall utgör ett upphovsrättsligt relevant förfogande.

Vidare ska domstolen ta ställning till om O.R. på grund av Stockholms stads förfoganden över filmverken är berättigad till högre ersättning för nyttjandet än totalt 30 000 kr som Patent- och marknadsdomstolen har funnit skäligt. O.R. har yrkat att ersättningen ska bestämmas till sammanlagt 252 000 kr.

Härutöver ska Patent- och marknadsöverdomstolen pröva om tillgängliggörandet av filmverken på internet inneburit en kränkning av O.R.s respekträtt. Om domstolen finner att så är fallet, återstår att pröva frågan om skadestånd för ett sådant in-trång i den ideella rätten. I denna del har O.R. yrkat skadestånd med 5 000 kr för vardera filmen.

Slutligen ska Patent- och marknadsöverdomstolen besluta om rättegångskostnaderna i målet.

Spridning

Stockholms stad har bestritt att något exemplar av *En blick på Hötorgscity* har överlämnats till Svenska Filminstitutet. O.R. har inte lagt fram någon bevisning till stöd för att något överlämnande till Svenska Filminstitutet har ägt rum. Det är därför inte visat att någon sådan spridning har förekommit.

När det gäller spridning till Kungliga Biblioteket, som enligt Stockholms stad fått ett digitaliseringsuppdrag, delar Patent- och marknadsöverdomstolen underinstansens bedömning att ett överlämnande av ett filmexemplar i och för sig är visat. Underinstansen har bedömt att överlämnandet utgör ett upphovsrättsligt relevant förfogande, men har inte ansett att detta påverkat ersättningens storlek. Trots att endast O.R. överklagat underrättens dom, omfattar processramen här en prövning av om handlingen inneburit upphovsrättsintrång. O.R. har inte gjort gällande att det exemplar som överlämnades hade åtkommit olovligen. Stockholms stad har uppgett att det var ett av de exemplar som O.R. själv hade överlämnat till kommunen som senare lämnades till Kungliga Biblioteket för framställning av en digital kopia. Under sådana förhållanden kan förfarandet inte anses utgöra upphovsrättsintrång (se 19 § upphovsrättslagen). Detta konstaterar Patent- och marknadsöverdomstolen utan att därmed ta ställning till huruvida agerandet utgör spridning till allmänheten i upphovsrättslagens mening. Det som O.R. åberopat i denna del kan således inte medföra någon ersättningsskyldighet.

Patent- och marknadsöverdomstolen finner därför att O.R. har visat att det förekommit spridning av filmexemplar endast såvitt gäller Svenska Dagbladet.

Skälig ersättning

Som framgår av Patent- och marknadsdomstolens dom grundar sig O.R.s yrkande om skälig ersättning för nyttjande på en hypotetisk licensavgift och fri prissättning. Han har gjort gällande att en ersättning om 1 000 kr per månad eller sammanlagt 84 000 kr ska utgå för tillgängliggörandet av *Gamla Tennstopet* på

internet. För *En blick på Hötorgscity* har han ansett att 2 000 kr per månad, totalt 168 000 kr, utgör skälig ersättning för ett sådant förfogande.

I enlighet med 54 § första stycket upphovsrättslagen ska Stockholms stad betala skälig ersättning för utnyttjandet av de båda filmverken. Som Patent- och marknadsdomstolen närmare har utvecklat, ska bestämmandet av ersättningens storlek utgå från principer som Högsta domstolen har slagit fast i rättsfallet NJA 2019 s. 3.

Dessa principer innebär att om det finns en licensmarknad eller andra för branschen etablerade avgiftsprinciper för upplåtelser av rätt att utnyttja upphovsrätten till verket på det sätt som gjorts, ligger det närmast till hands tillämpa dessa vid beräkningen av ersättningen. Ersättningen fastställs då som om det på förhand hade träffats ett avtal om ersättning för en upplåtelse av rätten att förfoga över verket på det sätt som faktiskt har skett. Det rör sig alltså om en hypotetisk licensavgift. Även om det saknas etablerade avgiftsprinciper för utnyttjanden av det slag som intrånget avser, kan rättighetshavaren välja att beräkna sitt krav på ersättning genom att fingera att ett licensavtal hade kunnat träffats. Man får då utgå från ett tänkt avtal mellan en rättighetshavare i den aktuella branschen och någon som ville förvärva rätten att förfoga över ett verk av aktuellt slag på det sätt, i den omfattning och för det ändamål som skedde genom intrånget. Som stöd för ett anspråk på ersättning kan dock metoden vara förenad med svårigheter, bl.a. då en sådan fiktiv licens bygger på antagandet att parterna i en avtalsituation skulle ha kommit överens om en licensavgift. Om det saknas förutsättningar att bestämma ersättningen med tillämpning av denna metod, t.ex. för att det inte finns någon etablerad ersättningsmodell, kan domstolen bestämma skälig ersättning med beaktande av den utredning som parterna har lagt fram (NJA 2019 s. 3 p. 13–15 och 22).

En första fråga är således om utredningen i målet ger stöd för att det finns etablerade avgiftsprinciper när gäller upplåtelse av rätten att förfoga över dokumentärfilm. O.R. har anfört att på licensmarknaden för dokumentärfilm råder en fri prissättning, men att den Prisguide som Bildleverantörernas förening ger ut utgör riktmärke för upphovsmännen. Vittnet P.S., som är vice ordförande och verksamhetsledare i Bildleverantörernas förening, har lång erfarenhet från bildbyråbranschen. Han har redogjort för den relativt komplicerade prissättningsmodellen i Prisguiden som

föreningen uppdaterar årligen. Enligt honom skulle han, om han rådfrågats inför en offert, ha rekommenderat O.R. att begära en betydligt högre licensavgift än det belopp som yrkats i målet. Denna bedömning har han gjort med utgångspunkt i Prisguiden och med beaktande av filmernas kommersiella och kulturhistoriska värde, varvid han betraktat *Gamla Tennstopet* som en enklare produktion än *En blick på Hötorgscity*.

Vittnet P.L.J. har som dokumentärfilmare och fotograf producerat filmer åt en rad uppdragsgivare i både offentlig och privat verksamhet. Han har betonat att det råder fri prissättning på marknaden för dokumentärfilm, varvid unikt material och tillgängliggörande för en större publik, såsom är fallet vid visning på internet, betingar högre licensavgifter. Han har bedömt att ersättningen för *En blick på Hötorgscity* skulle uppgå till 25 000 – 30 000 kr per år i ett avtal om tillgängliggörande på internet. Motsvarande belopp för *Gamla Tennstopet* har han uppskattat till 15 000 – 20 000 kr.

Utredningen visar sammantaget att det finns en licensmarknad i branschen och att Prisguiden från Bildleverantörernas Förening innehåller en ersättningsmodell som tjänar som ett stöd för upphovsmän när de lämnar offerter eller för avtalsförhandlingar med uppdragsgivare och licenstagare.

Den modell som P.S. har redogjort för resulterar i belopp som framstår som påfallande höga från allmänna utgångspunkter. Detta kan väcka frågor om i vilken utsträckning beställare verkligen accepterar offerter grundade på Prisguiden och om det generellt ges omfattande rabatter, dvs hur etablerade ersättningsprinciperna är i branschen. Även om vittnena uttalat sig om just de filmverk och förfoganden av det slag som målet gäller, skulle det också kunna ifrågasättas om Prisguiden är relevant för filmer med den ålder, längd och tekniska kvalité som är för handen.

Frågan i vad mån Prisguiden tillämpas i branschen är emellertid en omständighet som inte kan anses allmänt veterlig. Det ankommer alltså på parterna i målet att föra bevisning i frågan och Patent- och marknadsöverdomstolen ska enbart lägga den åberopade bevisningen till grund för prövningen. I den mån Prisguiden i andra upphovsrättsliga

mål inte har ansetts återspegla en etablerad ersättningsmodell, saknar detta alltså betydelse vid den prövning som nu ska göras.

Patent- och marknadsöverdomstolen kan konstatera att förutom O.R. själv har två branschföreträdare med mångårig erfarenhet av dokumentärfilmsproduktion respektive bildbyråverksamhet uttalat att det finns etablerade licensnivåer på marknaden och att dessa – beträffande tillgängliggörande av aktuellt slag – överstiger de belopp som yrkats i målet. P.S. arbetar dessutom specifikt med prissättningsfrågor avseende bl.a. dokumentärfilm hos Bildleverantörernas Förening.

Mot detta har Stockholms stad inte åberopat någon bevisning som tar sikte på licensavgifter för överföring av dokumentärfilm till allmänheten; A-C.B.s förhörsuppgifter avser ersättning som utgått vid tillgängliggörande av film för publik i en utställningslokal. För Stockholms stad torde det knappast ha mött några svårigheter att med egen bevisning belysa hur kommuner och andra beställare generellt förhåller sig till offerter baserade på Prisguiden eller avtalsförhandlingar där dessa licensnivåer görs gällande. Patent- och marknadsöverdomstolen noterar också att Stockholms stads ombud inte tillvaratagit möjligheten att genom motförhör med vittnena utröna eventuella felkällor eller osäkerhetsfaktorer. Vittnena har därför inte fått några kontrollfrågor som kunnat visa eventuell tvekan när det gäller Prisguidens tillämplighet i en situation där en icke vinstdrivande kulturinstitution överför cirka 50 år gamla filmer till allmänheten. Med O.R. har ombuden hållit ett kort motförhör angående det kommersiella intresset för *En blick på Hötorgscity*, varvid O.R. berättat att fastighetsbolaget Vasakronan använt filmen i sin marknadsföring. Några frågor om i vilken utsträckning det förekommer att producenter av dokumentärfilm frångår Prisguiden och tillämpar lägre ersättningsnivåer har alltså inte ställts.

Den åberopade bevisningen ger således stöd för att avgiftsprinciperna är etablerade i branschen och för att en tillämpning av dessa skulle innebära ersättningar som överstiger yrkandena i målet. Även om bevisningen värderas med försiktighet och avdrag görs för en viss rabatt i den aktuella situationen, visar utredningen – i avsaknad av motbevisning – att en skälig ersättning uppgår till yrkade belopp. Vittnena har

också uppgett att det är motiverat att göra en sådan differentiering mellan de båda filmverken som O.R. har gjort gällande i målet.

Denna bedömning leder till slutsatsen att käromålet ska bifallas såvitt gäller skälig ersättning för utnyttjandet.

Intrång i den ideella rätten

När det gäller påståendet om kränkning av respekträtten gör Patent- och marknadsöverdomstolen inte någon annan bedömning än Patent- och marknadsdomstolen gjort. O.R.s yrkande om skadestånd ska således inte bifallas.

Sammanfattande slutsats

Av Patent- och marknadsöverdomstolens överväganden följer att käromålet ska bifallas såvitt gäller yrkandet om skälig ersättning med 252 000 kr jämte ränta. Patent- och marknadsdomstolens dom ska ändras i enlighet härmed.

Rättegångskostnader

Utgången innebär att O.R. vinner bifall till sin talan, utom såvitt gäller yrkandet om skadestånd med 10 000 kr avseende intrång i den ideella rätten. Denna del är så marginell i målet att han får betraktas som vinnande part och berättigad till full ersättning för sin rättegångskostnad i båda instanserna.

O.R. yrkade i Patent- och marknadsdomstolen ersättning med sammanlagt 342 910 kr (öresavrundat). Av beloppet avsåg 315 610 kr ombudsarvode inklusive mervärdesskatt. Vidare begärde O.R. ersättning för eget arbete, 80 timmar, med 20 000 kr. Till detta kom ersättning för utlägg om 7 300 kr. Stockholms stad vitsordade ersättningen för utlägg men överlämnade åt rätten att pröva frågan om skäligheten av ersättningen i övrigt.

Av arbetsredogörelsen framgår att målet i Patent- och marknadsdomstolen var förhållandevis arbetskrävande, när det gäller såväl rättslig analys som processuella överväganden och säkrande av bevisning. Innan talan väcktes arbetade ett annat ombud med saken. Ombudsbytet berodde på omständigheter som O.R. inte kunde råda över. Att arvudet för käreandombudet i betydande grad överstiger svarandens ombudskostnader framstår som naturligt i ett mål av detta slag. Även med beaktande av dessa förhållanden anser Patent- och marknadsöverdomstolen att högre ombudsarvode än 250 000 kr inklusive mervärdesskatt inte kan anses skäligt.

Det finns inte någon anledning att ifrågasätta att O.R. själv lagt ner den tid han angett och att detta varit motiverat. Han ska således tillerkännas ersättning med begärt belopp för eget arbete samt vitsordad ersättning för utlägg.

I Patent- och marknadsöverdomstolen har O.R. yrkat ersättning med 25 000 kr avseende eget arbete. Stockholms stad, som inte vitsordat något belopp, har påpekat att O.R. inte lagt fram något underlag för beräkningen. Med hänsyn till omfattningen av skriftväxlingen och komplexiteten i frågorna bedömer Patent- och marknadsöverdomstolen att yrkat belopp – även utan närmare arbetsredogörelse – får anses skäligt.

O.R. ska således tillerkännas ersättning med sammanlagt 277 300 kr för sin rättegångskostnad i Patent- och marknadsdomstolen och med 25 000 kr för eget arbete i Patent- och marknadsöverdomstolen.

Överklagande

Det saknas skäl att göra undantag från huvudregeln att Patent- och marknadsöverdomstolens domar inte får överklagas (se 1 kap. 3 § tredje stycket lagen, 2016:188, om patent- och marknadsdomstolar). Denna dom får därför inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Per Carlson (skiljaktig) samt hovrättsråden Ulrika Ihrfelt, referent, och Annika Malm.

Skiljaktig mening, se nästa sida.

Hovrättslagmannen Per Carlson är skiljaktig i frågan om skälig ersättning för utnyttjandet samt anför följande.

Av utredningen framgår, att det finns en licensmarknad i den i målet aktuella branschen och att Bildleverantörernas Förenings prisguide för arkivfilm innehåller en ersättningsmodell som vunnit viss tillämpning. Det är emellertid inte visat, att denna ersättningsmodell tillämpas vare sig vid användning inom ramen för museiverksamhet – med den digitala tillgänglighet av museernas samlingar som numera är vanlig – eller vid offentlig visning av annat slag utan kommersiellt syfte. Än mindre är visat, att denna ersättningsmodell tillämpas på längre filmer av det förhandenvarande slaget. Frågan om ersättningens storlek får därför bedömas med utgångspunkt i ett tänkt avtal mellan parterna om rätten att använda filmerna på det sätt, i den omfattning och för det ändamål som skett.

Den utredning i målet som är relevant i detta hänseende är främst vittnesförhören med P.S. och P.L.J. De har båda framhållit att det är den som innehar upphovsrätten till en film som ytterst bestämmer priset. De har också framhållit att O.R.s filmer har ett kommersiellt värde och att olika sekvenser i filmerna skulle kunna användas i reklamfilmer. Salminen har sagt bl.a., att filmen En blick på Hötorgscity skulle kunna användas av fastighetsbolag och att filmen Gamla Tennstopet skulle kunna användas som informationsfilm eller reklamfilm för att locka folk till restaurangnäringen. Johnsson har sagt bl.a. att båda filmerna skulle kunna användas av arkitekter; En blick på Hötorgscity vid utformning av stadsmiljöer och Gamla Tennstopet vid utformning restauranger.

Ingen av dem har emellertid lämnat några uppgifter om användning inom ramen för museiverksamhet eller annan icke-kommersiell verksamhet. Varken S.s eller J.s uppgifter kan därför läggas till grund för en slutsats om vad t.ex. ett museum skulle vara berett att betala för en sådan användning som den i målet aktuella. Vid dessa förhållanden har R inte visat att skälig ersättning för Stockholms stads utnyttjande av filmerna är högre än det av Patent- och marknadsdomstolen utdömda beloppet om 30 000 kr.

STOCKHOLMS TINGSRÄTT
Patent- och marknadsdomstolen

DOM
2021-10-12
Meddelad i
Stockholm

Mål nr
PMT 17292-20

PARTER

Kärande

O.R.

Ombud: Advokaten K.L.
Advokatfirman MarLaw AB
Box 3079
103 61 Stockholm

Svarande

Stockholms kommun genom dess kulturnämnd, 212000-0142
Box 8100
163 08 Spånga

Ombud: Stadsadvokaterna O.J. och M.R.A
c/o Stadsledningskontoret, juridiska avdelningen
Hantverkargatan 3A, 2tr
105 35 Stockholm

DOMSLUT

1. Patent- och marknadsdomstolen förpliktar Stockholms kommun genom dess kulturnämnd att till O.R. betala 30 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 10 november 2020 till dess betalning sker.
  2. Vardera part ska stå sina egna rättegångskostnader.
-

Dok.Id 2428360

Postadress
Box 8307
104 20 Stockholm

Besöksadress
Rådhuset,
Scheelegatan 7

Telefon
08- 561 654 70
E-post: stockholmstingsratt@dom.se
www.stockholmstingsratt.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:00

BAKGRUND

O.R. är en professionell dokumentärfilmare och arbetade under 1960- och 1970-talet med att producera filmer.

Stockholms stadsmuseum tillhör avdelningen för museer och konst inom Stockholms stads kulturförvaltning, som i sin tur är en del av Stockholms kommun genom dess kulturnämnd (Stockholms stad). Stockholms stadsmuseum bedriver museiverksamhet men har också ett omfattande arkiv med konstnärliga och historiska artefakter som tillgängliggörs för publik. Stockholms stadsmuseum bedriver också digitaliseringsverksamhet i syfte att tillgängliggöra kulturarv digitalt, bl.a. på internet.

År 1962 skapade O.R. tillsammans med kollegan L.W. filmen ”En blick på Hötorgscity”. En kopia av filmen överlämnades av O.R. till Stockholms stadsmuseum. Något skriftligt avtal eller annan överenskommelse om överlåtelse av rättigheter träffades inte. På uppdrag av Stockholms stadsmuseum producerade O.R. år 1965 även filmen ”Gamla Tennstopet”. Inför färdigställandet av den filmen träffades den 25 februari 1965 ett skriftligt avtal mellan O.R. och Stockholms stadsmuseum om upplåtelse av vissa rättigheter till filmen (avtalet). Den teknik som fanns tillgänglig för att visa filmer vid tiden för avtalet var dels trådlös television, dels projektor.

Stockholms stad har, genom Stockholms stadsmuseum, framställt exemplar av filmerna ”En blick på Hötorgscity” och ”Gamla Tennstopet” (filmerna) och tillgängliggjort dessa för allmänheten på webbplatsen stockholmskallan.stockholm.se (webbplatsen) från någon gång under år 2009 till och med den 1 februari 2016. Stockholms stad har även, genom Stockholms stadsmuseum, spridit filmen ”En blick på Hötorgscity” till Svenska Dagbladet.

O.R. företräder, genom fullmakt från L.W., båda filmskapares intressen för filmen ”En blick på Hötorgscity” och har i målet rätt att uppbära den eventuella ersättning som L.W. kan ha rätt till för nyttjandet av filmen.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

O.R. har yrkat att Patent- och marknadsdomstolen ska förplikta Stockholms stad att till O.R.

i första hand betala ett sammanlagt belopp om 262 000 kr, varav 173 000 kr avser ersättning för filmen ”En blick på Hötorgscity” och 89 000 kr avser ersättning för filmen ”Gamla Tennstopet”, jämte ränta enligt 4 och 6 §§ räntelagen från den 10 november 2020 till dess betalning sker.

i andra hand betala det belopp som domstolen finner skäligt, jämte ränta enligt 4 och 6 §§ räntelagen från den 10 november 2020 till dess betalning sker.

Stockholms stad har bestritt käromålet i dess helhet men medgett att betala ett belopp om 5 000 kr för nyttjandet av filmen ”En blick på Hötorgscity” under perioden 2009–2012, samt vitsordat ett belopp om 8 000 kr i skälig ersättning som skäligt i och för sig för det fall domstolen skulle komma fram till att filmen är ett upphovsrättsligt skyddat verk. Stockholms stad har även vitsordat ett belopp om 10 000 kr i skälig ersättning som skäligt i och för sig såvitt avser filmen ”Gamla Tennstopet”. I fråga om ersättning för ytterligare skada har ett belopp om 2 000 kr för respektive film vitsordats som skäligt i och för sig. Även sättet att beräkna ränta har vitsordats som skäligt i och för sig.

Båda parter har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

GRUNDER

O.R.

Upphovsrättsintrång

Filmerna är upphovsrättsligt skyddade verk i enlighet med 1 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Filmen ”En blick på Hötorgscity” har av O.R. och L.W. försetts med en konstnärlig prägel genom selektering av motiv, val av brännvidder och kameravinklar samt det efterarbete som skett och den atmosfär som därigenom sammantaget skapat helheten. Det är inte fråga om någon rörlig fotografisk bild. Filmen ”En blick på Hötorgscity” är cirka 10 minuter lång och filmen ”Gamla Tennstopet” är cirka 15 minuter lång.

Stockholms stad, genom Stockholms stadsmuseum, har 2009 eller tidigare olovligen framställt exemplar av filmerna genom att framställa digitala kopior av emulsionsfilmerna ”Gamla Tennstopet” och ”En blick på Hötorgscity”.

Stockholms stad, genom Stockholms stadsmuseum, har under åtminstone perioden 1 januari 2009–1 februari 2016 gjort intrång i O.R.s upphovsrätt till filmerna genom att tillgängliggöra dem för allmänheten på internet genom webbplatsen och därmed överfört filmerna till allmänheten.

Stockholms stad kan under inga omständigheter ha förvärvat någon rätt att överföra filmen ”En blick på Hötorgscity” till allmänheten genom internet då Stockholms stadsmuseum endast förvärvat äganderätten av ett fysiskt exemplar av filmen. Vad gäller filmen ”Gamla Tennstopet” så äger O.R. rätten till filmen och de förfoganden som har skett av Stockholms stadsmuseum omfattas inte av det avtal som finns mellan O.R. och Stockholms stadsmuseum avseende den filmen. Avtalet omfattar inte rätten att tillgängliggöra filmen på internet och ger inte heller Stockholms

stadsmuseum någon rätt att framställa exemplar av filmen på sätt som skett.
Förfogandena utgör därför upphovsrättsintrång.

Stockholms stad, genom Stockholms stadsmuseum, har även tillgängliggjort filmerna för allmänheten genom spridning till tredje part. Exemplar av filmen ”En blick på Hötorgscity” har olovligen spridits till Kungliga biblioteket, Svenska Filminstitutet och Svenska Dagbladet.

Skälig ersättning

O.R. har rätt till skälig ersättning för utnyttjandet av filmerna. Skälig ersättning för filmen ”Gamla Tennstopet” uppgår till 1 000 kr per månad, vilket motsvarar 84 000 kr för de sju år då filmen funnits tillgänglig på internet. Skälig ersättning för filmen ”En blick på Hötorgscity” uppgår till 2 000 kr per månad, motsvarande totalt 168 000 kr för den sammanlagda intrångsperioden. Eftersom det saknas etablerade avgiftsprinciper har den skäliga ersättningen uppskattats och beräknats utifrån att ett hypotetiskt avtal upprättats mellan O.R. och Stockholms stad, och med hänsyn till att det på området föreligger fri prissättning. För filmen ”En blick på Hötorgscity” har hänsyn även tagits till materialets unika karaktär och potentiella användningsområde för exempelvis fastighetsägare i området. I vart fall ska ersättningen bestämmas med beaktande av utredningen i målet.

Den skäliga ersättningen för utnyttjandet av filmerna utgör ersättning för olovlig exemplarframställning, överföring till allmänheten och spridning till tredje part.

Den del av ersättningen som avser skälig ersättning för filmen ”En blick på Hötorgscity” avser både O.R.s och L.W.s rätt till ersättning, då upphovsrätten tillkommer dem gemensamt. O.R. har genom fullmakt rätt att uppbära även den del av den gemensamma ersättningen som tillkommer L.W.

Gemensamt för beräkningen av ersättningen för filmerna är att utnyttjandet har skett under åtminstone sju års tid och på internet samt har medfört en potentiellt större spridning än vad som annars hade varit fallet, och därmed frånhänt O.R. andra möjligheter att kommersiellt använda sina verk. Stockholms stad har uppskattat att respektive film har visats totalt 5 000 gånger under perioden 2009–2016. Antalet visningar saknar dock relevans för beräkningen av ersättningen.

Skadestånd på grund av kränkning av den ideella rätten

Genom O.R.s kontakter med Stockholms stad avseende hans inställning till exemplarframställning och överföring till allmänheten har intrången skett av uppsåt eller i vart fall av oaktsamhet från Stockholms stads sida under hela intrångsperioden, dvs. i vart fall 2009–2016.

Genom att tillgängliggöra filmerna för allmänheten på internet utan samtycke från O.R. har respekträtten för filmerna överträtts. Upphovsmännens anseende har tagit skada av att filmerna tillgängliggjorts på ett annat sätt och till en betydligt bredare krets än vad som varit den ursprungliga avsikten. O.R. har rätt till skadestånd för intrång i den ideella rätten om 5 000 kr för respektive film.

Med hänsyn till att filmerna har tillgängliggjorts för en bred allmänhet på internet och att en lång tid har förflutit sedan filmerna producerades borde upphovsmännen enligt god sed ha beretts möjlighet att förse filmerna med en historisk kontext i form av en introduktionstext. Det är att anse som gängse praxis i dokumentärfilmsbranschen. O.R.s, och för filmen ”En blick på Hötorgscity” även L.W.s, anseende har kränkts i objektiv mening genom att de frånhänts kontrollen över filmerna och hur dessa presenterats samt till vilken krets som filmerna spridits. Därtill har filmerna framställts och överförts till allmänheten i en teknisk kvalitet som är undermålig. O.R. ville inte att filmerna skulle förekomma på internet, i vart fall inte på sätt som skett. Att upphovsmännen angavs vid namn i den form och i det sammanhang som

filmerna tillgängliggjorts av Stockholms stad är mer kränkande än om dem inte hade namngivits.

Stockholms stad

Ej upphovsrättsintrång

Det medges att filmen ”Gamla Tennstopet” skyddas av upphovsrätt. Avseende filmen ”En blick på Hötorgscity” bestrider Stockholms stad att filmen skyddas av upphovsrätt eftersom den saknar originalitet och uttryck för kreativt skapande. Enligt Stockholms stad skulle filmen däremot kunna skyddas som en närstående rättighet enligt 49 a § upphovsrättslagen. Skyddstiden för denna rätt löpte i så fall ut år 2012.

Stockholms stad medger i och för sig att Stockholms stad, genom Stockholms stadsmuseum, har framställt exemplar av filmerna och att dessa har tillgängliggjorts för allmänheten på webbplatsen från någon gång under år 2009 till och med den 1 februari 2016, då filmerna togs bort från webbplatsen.

Exemplarframställningen och tillgängliggörandet på webbplatsen av filmen ”En blick på Hötorgscity” har skett utan godkännande från O.R. Handlandet har inte skett i ond tro. O.R. har rätt till viss skälig ersättning för Stockholms stads olovliga nyttjande av filmen under år 2009–2012.

Stockholms stad medger även att filmen ”En blick på Hötorgscity” har spridits till Svenska Dagbladet så som tredje part. Spridningen skedde dock år 2013, vilket är efter det att en eventuell skyddstid för filmen löpt ut. O.R. har därför inte rätt till ersättning för denna spridning.

Avseende filmen ”Gamla Tennstopet” bestrids det att något upphovsrättsintrång har skett. Enligt avtalet med O.R. hade Stockholms stadsmuseum rätt att framställa exemplar av och tillgängliggöra filmen på webbplatsen på sätt som skett.

Tillgängliggörandet av filmen på webbplatsen innebar därför inte att Stockholms stad bröt mot avtalet.

Skälig ersättning

Eftersom det inte har skett något intrång i upphovsrätten till filmen ”Gamla Tennstopet” ska någon ersättning för nyttjandet av den filmen inte utgå.

Det medges att viss skälig ersättning ska utgå för exemplarframställningen (digitaliseringen) och tillgängliggörandet på webbplatsen under tre års tid av filmen ”En blick på Hötorgscity”. Skälig ersättning för detta nyttjande ska beräknas med hänsyn till vad som är brukligt från Stockholms stadsmuseum till tv- och filmbolag för visning av dem tillhörig film. Hänsyn ska även tas till filmens längd, bristande verkshöjd och den begränsade tid som filmen olovligen har tillgängliggjorts. Därutöver ska hänsyn tas till att O.R. redan har erhållit 600 kr (i dagens värde cirka 7 000 kr) vid överlämnandet av filmexemplaret.

Ideell skada eller rätt till skadestånd föreligger inte

Det har inte skett någon kränkning av den ideella rätten och Stockholms stad är inte skadeståndsskyldigt för intrång i O.R.s ideella rätt avseende filmerna. Upphovsmännen namngavs i den omfattning och på det sätt god sed kräver.

Tillgängliggörandet på internet var inte kränkande för O.R. Filmerna kan inte, i konstnärligt sammanhang, sägas utgöra några mer betydande verk. Stockholms stad har inte heller egenmäktigt gjort några tillägg, uteslutningar eller förändringar i filmerna. Det var uppenbart för envar att filmerna tillkommit på 1960-talet och att de således måste ha åldrats liksom digitaliserats.

UTVECKLING AV TALAN

O.R.

Gamla Tennstopet och avtalet

På uppdrag av Stockholms stadsmuseum producerade O.R. år 1965 filmen ”Gamla Tennstopet”. Filmen dokumenterar den sista kvällen på restaurangen Tennstopet innan restaurangen flyttade från Klarakvarteren i Stockholm till Vasastan som en följd av att kvarteret i Klara, där restaurangen inrymdes, skulle rivas. Filmen framställdes som emulsionsfilm och speltiden för filmen är cirka 15 minuter. Filmens utformning har tillkommit helt genom O.R.s försorg, utan inblandning av Stockholms stadsmuseum. Det fanns inte något manus för filmen.

Uppdraget formaliserades genom ett avtal i vilket Stockholms stadsmuseum förvärvade rättigheterna att distribuera och visa filmen inom Sverige och internationellt, med undantag för visning genom television för allmän publik. Enligt avtalet fick Stockholms stadsmuseum även begränsade möjligheter att använda filmen kommersiellt, och även om negativet till filmen enligt avtalet skulle arkiveras hos Stockholms stadsmuseum skulle kopior av filmen beställas av O.R. Eftersom filmen framställdes som emulsionsfilm fanns det inte heller något negativ att arkivera. O.R. har således inte överlåtit upphovsrätten till filmen, utan avtalet innebär en upplåtelse. O.R. skulle enligt avtalet stå samtliga produktionskostnader och som ersättning betalade Stockholms stadsmuseum 7 000 kr till O.R. utförde arbetet i enlighet med avtalet och levererade den framställda filmen till Stockholms stadsmuseum tillsammans med en visningskopia.

Stockholms stadsmuseum har endast erhållit en förfoganderätt utifrån de möjligheter som fanns att distribuera och visa filmen år 1965. Visningsrätten av filmen avsåg sålunda endast den traditionella tekniken i tiden, vilken – utöver den trådlösa televisionen – var visning av emulsionsfilmen genom projektor till filmduk inom en biograflokal eller annat avgränsat mörklagt rum för åskådare. Vid tidpunkten för

ingående av avtalet kunde varken O.R. eller Stockholms stadsmuseum föreställa sig spridning på internet. Därmed var en sådan förfoganderätt inte möjlig att avtala om.

En blick på Hötorgscity

År 1962 skapade O.R. tillsammans med kollegan L.W. dokumentärfilmen ”En blick på Hötorgscity”. Filmen är en kortfilm på 10 minuter men är resultatet av ett urval från över 60 minuters råfilm som genom O.R.s konstnärliga arbete har sammanfogats för att gestalta en tiominuters vandring där publiken får följa en flanör genom det nya framväxande Hötorgscity. Av råfilmmaterialet har det funnits åtskilliga variationsmöjligheter att klippa och komponera materialet. Filmskaparna har använt kreativa variationsmoment som ger personligt och konstnärligt uttryck i filmscenernas bildgestaltning och redigering av filmmaterialet vid klippbordet till färdig film. Arbetet med filmen pågick under en period om sju arbetsveckor och för arbetet krävdes två professionella yrkesfotografer.

Filmen är framställd som emulsionsfilm och dokumenterar ett unikt skede i Stockholms byggnadshistoria, då det är den enda rörliga dokumentärfilm som i en längre form dokumenterar det nya Hötorgscity efter att tidigare bebyggelse på platsen rivits. Materialet är av stort kulturhistoriskt intresse och har även ett kommersiellt värde för bl.a. fastighetsägare i cityområdet.

År 1963 sålde O.R. en kopia av filmen till Stockholms stadsmuseum. O.R. sålde även ett annat exemplar av filmen till Stockholms stads gatu- och fastighetskontor (Gatukontoret), som sedan kom att deponeras hos Stockholms stadsmuseum. Inget avtal upprättades i samband med försäljningen av filmexemplaret till Stockholms stadsmuseum och ingen övrig överenskommelse träffades i fråga om överlåtelse av några rättigheter. Från filmexemplaret framställde Stockholms stadsmuseum en digital kopia utan konsultation med eller samtycke från O.R. Även denna film visades på webbplatsen under sju års tid.

År 1989 kontaktades O.R. gällande ersättning för spridning efter att Stockholms stadsmuseum framställt en VHS-kopia av filmen för en utställning. O.R. klargjorde då att han inte var nöjd med kvaliteten på kopian och att han därför inte heller ville att den skulle spridas vidare.

Stockholms stads förfogande över filmerna

År 2016 upptäckte O.R. av en slump att Stockholms stadsmuseum från år 2009 eller tidigare hade digitaliserat och tillgängliggjort filmerna på internet genom webbplatsen. Webbplatsen drivs av Stockholms stadsmuseum och andra aktörer inom Stockholms stads kulturförvaltning och är den huvudsakliga webbplatsen för att visa kulturhistoriskt material avseende Stockholm. Vem som helst kunde ta del av filmerna utan något krav på särskild inloggning och de fanns tillgängliga utan någon särskild bakgrundsinformation, kontext eller introduktion som förklarar deras historiska sammanhang. Filmerna fanns även tillgängliga i ett skick som åtminstone delvis var undermåligt i förhållande till vad O.R. kunnat förvänta sig, bl.a. på grund av hack i filmerna.

Stockholms stad har, genom Stockholms stadsmuseum, även överlämnat exemplar av filmen ”En blick på Hötorgscity” till Kungliga biblioteket och Svenska Filminstitutet för digitalisering, som i sin tur under åtminstone två års tid olovligen tillgängliggjorde filmen digitalt innan de upphörde med detta efter anmärkning från O.R. År 2013 spred Stockholms stad, genom Stockholms stadsmuseum, även vidare exemplar av filmen till Svenska Dagbladet som en del av en läsartävling på tidningens webbplats. Utsnittet ur filmen har där setts av åtminstone 10 000 av tidningens läsare. I samband med att fastighetsbolaget Vasakronan AB (Vasakronan) har marknadsfört bolagets hyreskontrakt till Hötorgshus 1, och beskrivit Hötorgsområdet och dess historia, har länkning även skett till webbplatsen.

Efter att O.R. upptäckt intrånget tillskrev han i januari 2016 Stockholms stad för att ställa frågor. Han påtalade även då att filmerna var i väldigt dålig kvalitet och att

de var svåra att förstå när de inte var försedda med någon introducerande text. Stockholms stad uppgav då att de inte avsåg ersätta O.R. för nyttjandet.

Ideell skada och rätt till skadestånd

Eftersom intrånget har skett med uppsåt, eller i vart fall av oaktsamhet, har O.R. rätt till ersättning för ideell skada. O.R. har inte lämnat sitt samtycke till exemplarframställningen och tillgängliggörandet, och han har inte heller fått förse filmerna med en förklarande text som satt dem i ett historiskt sammanhang. Den information som lämnades i anslutning till filmerna på webbplatsen var inte tillräcklig för att lämna en historisk kontext.

Den digitaliserade versionen av filmen ”Gamla Tennstopet” saknar slutet av filmen och det är även tydligt att filmen har slitits efter visning i projektor. Filmen har även digitaliserats utan ljud, då ljudet digitaliserats i en egen fil. Dessutom ser de digitala kopiorna av filmen ”En blick på Hötorgscity” olika ut och slutet av filmen saknas på den kopia som är aktuell i målet.

Stockholms stad

Stockholms stadsmuseums uppdrag

I Stockholms stadsmuseums uppdrag ingår att förvalta och vårda museets kulturhistoriska samlingar. Det rör sig om flera hundra tusen objekt av allehanda slag, så som föremål, fotografier, filmer, arkivmaterial och ljudupptagningar. Tillsammans utgör samlingarna en viktig del av Stockholms historiska kulturarv. Stockholms stadsmuseum har i uppdrag att göra samlingarna tillgängliga för allmänheten.

Tillgängliggörandet av filmerna har skett på webbplatsen. Webbplatsen drivs sedan år 2006 av Stockholms stad och är resultatet av ett samarbete mellan Stockholms stadsmuseum, Stockholms stadsarkiv, Stockholms stadsbibliotek och Stockholms utbildningsförvaltning. På webbplatsen publiceras historiskt källmaterial i form av

bilder, texter, sånger, filmer och kartor. Syftet är att göra Stockholms kulturarv tillgängligt för stadens skolor men även för den intresserade allmänheten.

Gamla Tennstopet och avtalet

Filmen ”Gamla Tennstopet” är resultatet av ett beställningsuppdrag att för Stockholms stadsmuseums räkning producera och färdigställa en dokumentärfilm. För skapandet av filmen har det skrivits manus som har diskuterats och bearbetats i samråd mellan O.R. och Stockholms stadsmuseum. O.R. har, i enlighet med avtalet, erhållit ersättning med ett belopp i ett för allt om 7 000 kr för produktionen. Ersättningen motsvarar 70 000 kr i dagens penningvärde och avsåg en rätt för Stockholms stadsmuseum att utan någon begränsning i tid distribuera och visa filmen både inom och utom Sverige. Rätten att distribuera filmen innebär en rätt att framställa exemplar av den. I Svenska Akademiens ordlista (SAOL) definieras verbet ”distribuera” som sprida, dela ut eller fördela. Spridning av exemplar förutsätter således att exemplar framställs. Det är däremot riktigt att avtalet inte innebär att O.R. har överlåtit upphovsrätten till Stockholms stadsmuseum.

Avtalet innebär även en rätt för Stockholms stadsmuseum att, utan begränsning i vare sig tid eller rum, visa filmen på det sätt och med den teknik som föreligger vid var tid. Det anges ingenstans i avtalet att den för tiden trådlösa televisionen undantogs, vilket stöder uppfattningen att rätten avsåg även framtida teknik. Tillgängliggörandet på det sätt som har skett utgör med dagens teknik ett sätt att visa filmen. Filmen har inte på annat sätt distribuerats eller visats inom eller utom Sverige sedan år 1965. Tillgängliggörandet på webbplatsen kan därför inte anses ha blivit betydligt mer omfattande än vad parterna kunnat räkna med vid avtalstecknandet. Tillgängliggörandet har inte heller skett i ett kommersiellt sammanhang eller för ekonomisk vinning. Syftet har enbart varit att tillgängliggöra material om Stockholms historia ur Stockholms stadsmuseums samlingar för skolbarn och allmänhet.

Filmen tillgängliggjordes på webbplatsen år 2009–2016 och togs bort så snart Stockholms stad fick kännedom om O.R.s önskan. Förfarandet ligger i linje med Stockholms stads rutiner vid påstått upphovsrättsintrång. Det föreligger dock en rätt för Stockholms stadsmuseum att tillgängliggöra filmen på webbplatsen.

Exemplarframställningen har enbart skett i syfte att bevara filmen och kunna nyttja densamma i enlighet med avtalet. Avtalet måste tolkas mot bakgrund av att beställaren av filmen är Stockholms stadsmuseum, i vars verksamhet och uppdrag ingår att göra samlingarna, i vilka filmen ingår, tillgängliga för skolbarn och allmänheten. O.R. måste ha insett och anses ha godtagit detta vid avtalstecknandet. Genom avtalet har O.R. även kompensrats för Stockholms stadsmuseums rätt att använda filmen på det sätt som har skett.

En blick på Hötorgscity

I maj 1963 överlämnade O.R. på eget initiativ ett exemplar av filmen ”En blick på Hötorgscity” till Stockholms stadsmuseum. Som ersättning för exemplaret erhöll O.R. 600 kr, vilket motsvarar cirka 7 000 kr i dagens penningvärde. Det är riktigt att det inte upprättades något avtal i samband med försäljningen och att det inte heller träffades någon överenskommelse om överlåtelse av rättigheter.

Ett annat exemplar av filmen såldes av O.R. till Gatukontoret. År 1997 överfördes denna kopia till Stockholms stadsmuseum enligt särskilt depositionsavtal. På uppdrag av Stockholms stadsmuseum digitaliserade Kungliga biblioteket exemplaret. Syftet var att bevara originalet, vilket ligger inom ramen för Stockholms stadsmuseums verksamhet och uppdrag att vårda och bevara Stockholms kulturarv. Exemplaret till Gatukontoret var av bättre kvalitet än Stockholms stadsmuseums förvärvade exemplar och tillgängliggjordes på webbplatsen under år 2009–2016 utan särskilt godkännande från O.R. Filmen togs bort från webbplatsen så snart Stockholms stad fick kännedom om O.R.s önskan. Förfarandet ligger i linje

med Stockholms stads rutiner vid påstått upphovsrättsintrång, men utgör inte på något sätt ett erkännande av intrång.

Stockholms stad bestrider att publiken till filmen ”En blick på Hötorgscity” får följa en flanör genom det nya framväxande Hötorgscity. Det är inte heller fråga om en producerad och färdigställd film där kameramannen har följt en person, utan filmen består av ihopklippta scener. Något manus eller narrativ för filmen finns inte. Det finns inte heller någon tydlig början eller slut och filmen saknar ljud. Filmerna utgör snarare ett filmreportage med ögonblicksbilder av det blivande Hötorget och Sergels Torg, det finns dock inte någon koppling till uppbyggnaden av Hötorgscity utan filmerna visar folklivet på platsen.

Filmerna registrerar således endast ett händelseförlopp och saknar därmed den självständighet och originalitet som krävs för att uppnå upphovsrättsligt skydd. Filmerna kan inte anses vara en dokumentärfilm med konstnärligt uttryck eller klart sammanhang. Filmerna uppnår inte samma verkshöjd och kvalitet som filmerna ”Gamla Tennstopet”. Det är filmerna i sig som är av betydelse vid bedömningen av om filmerna utgör ett upphovsrättsligt skyddat verk, och det sätt filmerna tagits fram på såväl som att filmerna skapats av yrkesfotografer saknar därmed betydelse.

Filmerna har inte heller ett sådant stort kulturhistoriskt intresse och kommersiellt värde som O.R. påstår, även om ett visst kulturhistoriskt intresse medges. Filmerna visar inte något unikt och är inte heller unikt byggnadshistoriskt. Att filmerna har setts av 10 000 läsare i samband med Svenska Dagbladets läsartävling eller att den har förekommit i Vasakronans marknadsföring innebär inte att filmerna har ett betydande kommersiellt värde.

Stockholms stad bestrider de kontakter som O.R. påstår skett år 1989, och att han då skulle ha klargjort för Stockholms stad att han inte var nöjd med kvaliteten på filmerna och att han inte ville att den skulle spridas vidare. Stockholms stad känner inte heller till att filmerna har kortats ned.

Skälig ersättning

O.R.s sätt att beräkna den skäliga ersättningen är inte relevant. Det är inte riktigt att O.R. varit förhindrad använda filmerna på olika sätt eller saknat kontroll över dem genom att de varit tillgängliga på webbplatsen under sju års tid. Det som är relevant är istället för det ändamål som tillgängliggörandet skett och att det skedde inom ramen för Stockholms stadsmuseums verksamhet och syfte, utan någon kommersiell koppling.

Av relevans är även antalet besökare som kan ha tagit del av filmerna på webbplatsen. Som jämförelse kan nämnas statistiken avseende en annan film som fanns upplagd på webbplatsen, filmen ”Carolus Rex”, och som hade ett stort antal besökare. Enligt statistik uppgick antalet besök på sidan med filmen ”Carolus Rex” under perioden juni–december 2016 till 370 stycken, vilket för ett år motsvarar 740 besök. Statistiken över besök på webbplatsen visar även att antalet besök konstant ökade under den i målet aktuella perioden. Med beaktande av att antalet faktiska visningar av filmen inte är detsamma som antalet besök på webbplatsen kan det under den aktuella perioden som mest vara fråga om totalt cirka 5 000 visningar av respektive film.

Beträffande vad som är brukligt vid bestämmande av skälig ersättning kan även beaktas att Stockholms stad i samband med utställningen ”I huvudrollen: Stockholm”, som pågick mellan den 6 mars 2009–10 januari 2010 gavs rätt att inför 250 000 besökare visa filmer och filmklipp av olika längd från stora kommersiella film- och tv-bolag. I de flesta fall visades filmerna utan att någon ersättning utgick till bolagen i fråga. I förhållande till ett par av bolagen utgick en ersättning med mellan 500 och 12 000 kr. Den sammanlagda visningstiden av film från respektive bolag var i flera fall längre än 15 minuter. Det rörde sig i flertalet fall om filmer som producerats i kommersiellt syfte och som därför var väsentligt mer påkostade än de två aktuella filmerna.

Ideell skada

Det finns ett naturligt slut i båda filmerna och det har inte varit fråga om någon klippning. Filmerna har inte heller presenterats i en undermålig kvalitet eller i en sådan vanställd form som skulle kunna utgöra en kränkning av upphovsmannens, eller upphovsmännens, konstnärliga anseende eller egenart. Den förändring som kan ha skett i förhållande till filmernas originalskick beror på ålder och ska ses i kontexten av att filmerna är över 60 år gamla.

Stockholms stad har även lämnat en presentation till respektive film och dessa presentationer får anses vara tillräckliga för att beskriva filmerna. Det föreligger inte en sådan god sed eller praxis inom dokumentärfilmsbranschen som O.R. har gjort gällande. Det har inte heller på något annat sätt förelegat en skyldighet för Stockholms stad att inför exemplarframställning eller tillgängliggörande särskilt fråga upphovsmännen om önskemål kring presentation av filmerna eller godkännande av filmernas kvalitet. Någon särskild rätt att godkänna visning av filmen "Gamla Tennstopet" har inte avtalats.

UTREDNINGEN

På O.R.s begäran har, förutom förhör under sanningsförsäkran med honom själv, vittnesförhör hållits med P.L.J. och P.S. På Stockholms stads begäran har vittnesförhör hållits med A-C.B.

Båda parter har som skriftlig bevisning åberopat avtalet samt filmerna, vilka har spelats upp. O.R. har därutöver som skriftlig bevisning åberopat skärmdumpar, e-postkorrespondens och en artikel. Stockholms stad har därutöver som skriftlig bevisning åberopat ett utdrag ur kortfilmsregistret.

DOMSKÄL

Inledning

Målet rör upphovsrättsintrång och rätten till ersättning. Det som Patent- och marknadsdomstolen inledningsvis har att ta ställning till är om filmen ”En blick på Hötorgscity” är ett upphovsrättsligt skyddat verk. Om domstolen kommer fram till att så är fallet har domstolen även att, utöver de förfoganden som är ostridiga, pröva vilka upphovsrättsliga förfoganden över filmen som Stockholms stad har gjort och som innebär upphovsrättsintrång. Om filmen däremot inte är skyddad så som ett verk enligt 1 § upphovsrättslagen ska O.R.s talan om ersättning för intrång i upphovsrätten till den filmen ogillas. Oaktat bedömningen i denna del har dock Stockholms stad medgett att utge ersättning med 5 000 kr för det nyttjande av filmen som ostridigt skett under perioden 2009–2012.

Domstolen har i frågan om intrång även att pröva om Stockholms stads förfogande över filmen ”Gamla Tennstopet” – vilken ostridigt är ett upphovsrättsligt skyddat verk – i form av att framställa exemplar av och tillgängliggöra den på webbplatsen omfattas av avtalet avseende den filmen. Om domstolen kommer fram till att Stockholms stads förfogande över filmen ”Gamla Tennstopet” inte omfattas av parternas avtal har Stockholms stad utnyttjat filmen olovligen på sätt som innebär upphovsrättsintrång. Om förfogandena däremot omfattas av avtalet ska O.R.s talan om ersättning för intrång i upphovsrätten till den filmen ogillas.

Om domstolen kommer fram till att Stockholms stad har gjort intrång i upphovsrätten till någon av eller båda filmerna, har domstolen även att ta ställning till vad som är en skälig ersättning för Stockholms stads olovliga utnyttjande av respektive film.

Slutligen kommer domstolen då även ta ställning till om Stockholms stad har gjort intrång i O.R.s ideella rättigheter till filmerna samt om, och i så fall till vilket belopp, O.R. även har rätt till ersättning för ytterligare skada (skadestånd) på grund av detta intrång.

Rättsliga utgångspunkter

Enligt 1 § upphovsrättslagen har den som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk upphovsrätt till verket oavsett på vilket sätt verket har kommit till uttryck. Som exempel på verk anges i bestämmelsen filmverk, men även verk som kommit till uttryck på något annat sätt avses. Upphovsrätten innebär, med ett antal angivna inskränkningar, en ensamrätt att förfoga över ett verk genom att framställa exemplar av verket eller göra verket tillgängligt för allmänheten, i ursprungligt eller ändrat skick, i översättning eller bearbetning, i annan litteratur- eller konstart eller i annan teknik. Upphovsrätten ger även upphovsmannen vissa ideella rättigheter. (Se 2 § första stycket och 3 § upphovsrättslagen.)

Ensamrätten att framställa exemplar av ett verk innefattar varje direkt eller indirekt samt tillfällig eller permanent framställning av exemplar av verket, oavsett i vilken form eller med vilken metod den sker och oavsett om den sker helt eller delvis. Ensamrätten att göra verket tillgängligt för allmänheten omfattar bl.a. när verket överförs till allmänheten, vilket sker när verket på trådbunden eller trådlös väg görs tillgängligt för allmänheten från en annan plats än den där allmänheten kan ta del av verket. Ett verk görs också tillgängligt för allmänheten när exemplar av verket bjuds ut till försäljning, uthyrning eller utlåning eller annars sprids till allmänheten. (Se 2 § andra stycket och tredje stycket 1 och 4 upphovsrättslagen.)

Bestämmelser om ersättning till upphovsmannen eller hans eller hennes rättsinnehavare vid intrång i upphovsrätten finns i 54 § upphovsrättslagen.

Upphovsrättsintrång

En blick på Hötorgscity

B e g r e p p e t   v e r k   i   u p p h o v s r ä t t s l a g e n

Tolkningen av begreppet verk i 1 § upphovsrättslagen ska göras konformt med EU-rätten, närmare bestämt bestämmelserna i infosocdirektivet (Europaparlamentets och

rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället), samt den praxis som skapas av EU-domstolen.

Enligt EU-domstolen förutsätter ett upphovsrättsligt skydd att två kumulativa villkor är uppfyllda. Det första villkoret är att alstret ska vara originellt i den meningen att det är upphovsmannens egen intellektuella skapelse. Det andra villkoret är att endast element som ger uttryck för upphovsmannens intellektuella skapande kan kvalificeras som verk. (Se EU-domstolens dom den 12 september 2019 i mål C-683/17, EU:C:2019:721, Cofemel, punkten 29 med där gjorda hänvisningar.)

Vad gäller det första villkoret har EU-domstolen angett att för att ett alster ska anses vara originellt på det sätt som avses är det både nödvändigt och tillräckligt att det återspeglar upphovsmannens personlighet genom att ge uttryck för dennes fria och kreativa val. Om förverkligandet av ett alster däremot har fastställts av tekniska överväganden, regler eller krav som inte lämnar något utrymme för något utövande av kreativ frihet, ska alstret i fråga inte anses ha den originalitet som krävs för att utgöra ett verk. (Se Cofemel, punkterna 30 och 31 med där gjorda hänvisningar.)

Såvitt gäller det andra villkoret har EU-domstolen bl.a. uttalat att elementen i de verk som omfattas av upphovsrätten kan vara sådana att dessa – om de betraktas separat – inte i sig utgör en intellektuell skapelse. Det är i stället genom valet, dispositionen och kombinationen av dessa element som upphovsmannen kan ge uttryck för sin kreativitet på ett originellt sätt och som denne ges möjlighet att nå ett resultat som utgör en intellektuell skapelse. (Se EU-domstolens dom den 16 juli 2009 i mål C-5/08, EU:C:2009:465, Infopaq, punkten 45.)

Vad sedan gäller bedömningen av om ett verk är ett filmverk så omfattar det begreppet i 1 § upphovsrättslagen inte bara traditionell spelfilm, utan också en mängd andra visuella och audiovisuella produktioner som bygger på s.k. rörlig bild. För att ett filmverk ska föreligga måste det således röra sig om ett verk bestående av bilder som, när de visas i sekvens, ger ett intryck av rörelse. I verket kan ingå ljud men filmverket

kan också vara en stumfilm eller en annan produktion av "levande bilder" utan ljud. En sekvens av stillbilder som inte ger intryck av rörelse är däremot inte ett filmverk. Under förutsättning att en film uppfyller de krav som ställs för att utgöra ett verk är det därmed, vid bedömningen av om det är ett filmverk, utan betydelse om filmen är t.ex. en vanlig spelfilm, en pedagogisk eller vetenskaplig produktion eller en kortfilm. (Se Olsson & Rosén, Upphovsrättslagstiftningen – En kommentar, kommentaren till 1 kap. 1 §, JUNO Version 4A, 2019-01-08.)

U p p h o v s r ä t t s l i g t s k y d d

Filmen "En blick på Hötorgscity" är en kortfilm om cirka tio minuter utan ljud. Filmen inleds med en introducerande text där bl.a. filmens titel anges och sedan följer en filmruta där O.R. och L.W. anges som skapare. Därefter visas ett flertal olika rörliga sekvenser från olika platser och med olika motiv. Sekvenserna är filmade från olika kameravinklar. Filmen avslutas med en svart ruta där det står "slut".

Enligt Patent- och marknadsdomstolen är det genom att titta på filmen tydligt att det är fråga om flera kortare inspelningar av olika skeenden som oavsett inspelningarna skulle ha skett. Samtidigt konstaterar domstolen att det, genom att filmen huvudsakligen består av flera olika inspelningar, är tydligt att inspelningarna inte har styrts av endast ett visst händelseförlopp samt att filmen har klippts och redigerats för att nå sitt slutliga resultat. Att så är fallet bekräftas av vad O.R. har berättat om skapandeprocessen för filmen. Det är enligt domstolen därmed tydligt att filmen är ett resultat av upphovsmännens kreativa och fria val och ett uttryck för ett intellektuellt skapande. De delar filmen består av är att se som en helhet och filmen har uppnått det mått av originalitet som krävs för att den ska anses utgöra ett verk. Filmen omfattas därmed av upphovsrättsligt skydd och utgör ett filmverk i upphovsrättslagens mening. Eftersom det är ostridigt att O.R. och L.W. har skapat filmen tillsammans tillkommer upphovsrätten till filmen dem gemensamt (se 6 § upphovsrättslagen).

U p p h o v s r ä t t s l i g a f ö r f o g a n d e n

Det är ostridigt att O.R. endast har överlåtit exemplar av filmen och att det inte har träffats någon överenskommelse om överlåtelse av upphovsrätt. Det är även ostridigt och utrett att Stockholms stad olovligen har utnyttjat filmen genom att Stockholms stadsmuseum har framställt exemplar av (digitaliserat) och tillgängliggjort den på webbplatsen under sju års tid. Vidare är det ostridigt att Stockholms stadsmuseum i upphovsrättslig mening har spridit filmen till Svenska Dagbladet, och annat har inte framkommit än att det saknades godkännande från upphovsmännen även såvitt avsåg detta förfogande. Det har inte heller i övrigt framkommit någon omständighet som innebär att Stockholms stad har haft rätt att förfoga över filmen på sätt som skett. Vad Stockholms stad har anfört medför ingen annan bedömning. Stockholms stad, genom Stockholms stadsmuseum, har därmed förfogat över filmen på sätt som innebär intrång i O.R.s och L.W.s upphovsrätt till filmen.

Utöver nu nämnda förfoganden har O.R. gjort gällande att Stockholms stad har gjort intrång i upphovsrätten till filmen genom att Stockholms stadsmuseum har överlämnat exemplar av filmen till Kungliga biblioteket och Svenska Filminstitutet, och därmed spridit filmen till allmänheten. Stockholms stad har inte invänt mot omständigheterna i sig. En grundläggande förutsättning för att det ska vara fråga om en spridning till allmänheten är dock att det är fråga om ett förfogande över en fysisk kopia av verket (se bl.a. EU-domstolens dom den 28 oktober 2020 i mål C-637/19, EU:C:2020:863, BY (Preuve photographique), punkten 20). Det får enligt domstolen anses utrett att Stockholms stadsmuseum har överlämnat ett fysiskt exemplar av filmen till Kungliga Biblioteket och att förfogandet har skett på sätt som innebär en spridning till allmänheten (jfr Patent- och marknadsöverdomstolens dom den 7 december 2018 i mål PMFT 4717-18). Det har inte framkommit någon omständighet som innebär att Stockholms stad haft rätt att förfoga över filmen på sätt som skett. Förfogandet innebär därför ett intrång i O.R.s och L.W.s upphovsrätt till filmen. Vad Stockholms stad har anfört om syftet med överlämnandet påverkar i detta fall inte bedömningen. Det är däremot inte utrett att ett fysiskt exemplar har överlämnats till

Svenska Filminstitutet. Redan av denna anledning kan det inte anses ha skett något intrång i upphovsrätten till filmen genom spridning till Svenska Filminstitutet.

Gamla Tennstopet

Utgångspunkter för avtalstolkning

Av 27 § första stycket upphovsrättslagen följer att rätten att framställa exemplar av ett verk och göra det tillgängligt för allmänheten får överlåtas och upplåtas (licensieras). Omfattningen (genom avgränsningar i tiden eller i rummet eller till olika slag av upphovsrättsligt relevanta befogenheter m.m.) av en förfoganderätt som upplåts kan ha avtalats. Om avtalet är oklart eller tyst i denna del får omfattningen fastställas genom tolkning respektive utfyllning. (Se NJA 2010 s. 559 punkten 7.)

En utgångspunkt vid en tvist om hur ett avtal ska tolkas är att söka utröna vad parterna gemensamt åsyftat vid avtalsslutet. När individuella förhållanden inte kan fastställas eller ge ledning får tolkningen eller preciseringen av avtalsvillkor bygga på objektiva grunder. Utgångspunkten är då avtalets ordalydelse. När ordalydelsen ger utrymme för olika tolkningar, liksom när ordalydelsen inte ger något besked alls, måste ledning däremot sökas i andra faktorer. Andra relevanta tolkningsdata kan vara avtalets systematik och det aktuella avtalsvillkorets samband med övriga villkor, bakgrunden till regleringen, dvs. villkorets syfte, avtalsföremålets natur och ibland parternas ställning. Det är i allmänhet också naturligt att utgå från att ett avtalsvillkor ska fylla en förnuftig funktion och utgöra en rimlig reglering av parternas intressen. (Se bl.a. NJA 2015 s. 741 punkterna 9 och 10 med där gjorda hänvisningar.)

När ett avtal om upplåtelse av rättigheter till ett verk ska tolkas eller utfyllas måste särskild hänsyn tas till att fråga är om just ett verk, till det aktuella avtalsobjektets natur (såsom verkets art och graden av ideellrättslig prägel), till reproducerbarheten av en immaterialrätt samt till att upphovsmannen kan ha haft en svag avtalsposition.

Hänsyn måste också tas till avtalets syfte och praktiska funktion. (Se NJA 2010 s. 559 punkten 9.)

För tolkning av avtal på upphovsrättens område gäller även den s.k. specificationsprincipen eller specialitetsgrundsatsen. Denna princip innebär dels att en upplåtelse inte ska anses omfatta något ytterligare utnyttjande än vad som uttryckligen framgår av avtalet, dels att oklara överlåtelser ska tolkas restriktivt och till upphovsmannens fördel. Specificationsprincipen har tillämpats på upphovsrättens område vid sidan om andra principer avseende tolkning och utfyllning av avtal. (Se Olin, Lagen [1960:729] om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, Lexino, 2020-12-30, kommentar till 27 §, avsnitt 3.1.1 med där gjorda hänvisningar.)

Tolkning av avtalet

I målet är ostridigt att O.R. är ensam upphovsman till filmen ”Gamla Tennstopet”, att filmen är skyddad av upphovsrätt samt att avtalet har inneburit en upplåtelse av rättigheter till filmen. Det är även ostridigt och utrett att Stockholms stad, genom Stockholms stadsmuseum, har förfogat över filmen genom att framställa exemplar av (digitalisera) filmen och sedermera tillgängliggöra filmen för allmänheten på webbplatsen under sju års tid.

Enligt avtalet förbinder sig O.R. att spela in och färdigställa den film som sedermera kom att bli ”Gamla Tennstopet”. Av § 2 i avtalet framgår även att ”Stockholms stadsmuseum äger rätten att distribuera och visa filmen både inom och utom Sverige”. Upplåtelsen är således inte tidsbegränsad och har inte heller någon geografisk begränsning. I samma paragraf anges även att om filmen ska användas kommersiellt utom själva Stockholms stadsmuseum ska O.R. erhålla halva summan vid försäljning eller visning av filmen och att eventuell prisbelöning eller dylikt oavkortat tillfaller O.R.. I § 3 i avtalet anges att Stockholms stadsmuseum för erhållande av rätten enligt § 2 i avtalet förbinder sig att betala O.R. 7 000 kr allt i ett. Negativet till filmen ska enligt § 6 i avtalet arkiveras på Stockholms stadsmuseum och i samma paragraf anges även att ”[k]opior beställes av

producenten O.R. till gängse dagspriser”. Vidare anges i § 5 i avtalet att om filmen ska användas i avkortad version sker beslutande av O.R.. I § 7 i avtalet hänvisas i övrigt till de allmänna bestämmelserna inom filmbranschen, innehållet i dessa allmänna bestämmelser har dock inte redogjorts för i avtalet.

Parterna har i målet olika uppfattningar i frågan om vad upplåtelsen har avsett och om Stockholms stad med stöd av avtalet har haft rätt att framställa digitala exemplar av filmen och tillgängliggöra den på webbplatsen. Digitalisering och tillgängliggörande över internet var inte möjligt vid tiden för avtalets ingående. Någon gemensam partsavsikt vid avtalets ingående om att upplåtelsen innefattade de aktuella förfogandena kan alltså inte ha funnits. En tolkning av avtalet får därför i stället ske på objektiva grunder med utgångspunkt i avtalets ordalydelse och övriga omständigheter.

Avtalet innehåller inte någon uttrycklig begränsning i fråga om vilken teknik som Stockholms stadsmuseum har rätt att använda för att distribuera och visa filmen. Domstolen konstaterar att parterna är överens om att den teknik som i och för sig fanns tillgänglig vid tiden för avtalets ingående för att visa filmen var dels visning över den trådlösa televisionen, dels visning med projektor på t.ex. en filmduk. Domstolen gör med hänsyn till detta den bedömningen att avtalets ordalydelse i och för sig talar för att Stockholms stadsmuseum genom avtalet fick en obegränsad rätt att distribuera och visa filmen med hjälp av alla former av teknik som fanns tillgänglig vid tiden för avtalets ingående. Enligt domstolen kan även den omständigheten att avtalet inte är begränsat i tiden i viss mån tala för att upplåtelsen avsåg även ny teknik för att distribuera och visa filmen. Samtidigt konstaterar domstolen att avtalet inte innehåller någon bestämmelse som uttryckligen reglerar rätten till exemplarframställning. Rätten att framställa exemplar av filmen är en förutsättning för att Stockholms stad med stöd av avtalet inte bara ska kunna digitalisera filmen, utan även tillgängliggöra den på webbplatsen, dvs. använda sig av ny teknik.

Domstolen finner i och för sig inte någon anledning ifrågasätta Stockholms stads påstående om att begreppet distribuera i § 2 i avtalet ska förstås som sprida, dela ut

eller fördela, och att en spridning av exemplar normalt förutsätter att exemplar har framställts. Vad som anges i avtalet om beställning av kopior talar vidare varken för eller emot att upplåtelsen varit begränsad i fråga om rätten för Stockholms stadsmuseum att framställa exemplar av filmen. Med hänsyn till att oklara avtal enligt specifikationsprincipen ska tolkas restriktivt till rättsinnehavarens förmån gör domstolen dock ändå den bedömningen att en tolkning av avtalet i sin helhet, och med beaktande av bl.a. avtalsparternas ställning och verksamhet, inte ger stöd för den av Stockholms stad framförda uppfattningen att distributionsrätten enligt § 2 i avtalet innefattar en rätt att framställa exemplar av filmen. Eftersom en exemplarframställningsrätt alltså saknas kan avtalet inte heller ges någon annan tolkning än att Stockholms stadsmuseum saknar rätt att, utan godkännande från O.R., distribuera och visa filmen med hjälp av sådan teknik som inte var tillgänglig vid tiden för avtalets ingående. Det är inte heller visat att O.R. har insett och godtagit att Stockholms stadsmuseum skulle kunna komma att framställa exemplar av filmen för att visa den med hjälp av ny teknik.

Sammanfattningsvis gör domstolen den bedömningen att avtalet inte medför en rätt för Stockholms stadsmuseum att förfoga över filmen genom att framställa exemplar av (digitalisera) och tillgängliggöra den för allmänheten på webbplatsen. Stockholms stads utnyttjande av filmen har därmed varit i strid med avtalet och otillåten. Vad Stockholms stad i övrigt har anfört om bl.a. ändamålet med exemplarframställningen föranleder inte någon annan bedömning. Förfogandena har därför inneburit intrång i O.R.s upphovsrätt till filmen.

Skälig ersättning för utnyttjandet

Utgångspunkter för beräkning av skälig ersättning

Av 54 § första stycket upphovsrättslagen framgår att den som i strid med upphovsrättslagen utnyttjar ett verk ska betala skälig ersättning för utnyttjandet till upphovsmannen eller hans eller hennes rättsinnehavare. Rätten till skälig ersättning enligt bestämmelsen förutsätter varken uppsåt eller oaktsamhet och innebär inte heller

något krav på att skada uppstått. Den bakomliggande tanken med bestämmelsen är att hela den ersättning som objektivt sett borde ha betalats för en frivillig upplåtelse ska utges till rättighetshavaren. För att inte intrångsgöraren ska komma i ett bättre läge än den som följer lagen ska sådan ersättning således alltid utgå, oavsett om rättighetshavaren har lidit någon förlust eller inte. (Se NJA 2019 s. 3 punkterna 11–12.)

Den skäliga ersättningen motsvarar ett skäligt vederlag för utnyttjandet och bör bestämmas efter gällande tariffer, kollektivöverenskommelser eller dylikt, eller efter annars inom branschen gängse grunder (se prop. 1960:17 s. 290). Av praxis framgår att om det finns en licensmarknad eller andra för branschen etablerade avgiftsprinciper ligger det närmast till hands att tillämpa dessa vid beräkning av ersättningen. Även om det saknas etablerade avgiftsprinciper för utnyttjanden av det slag som intrånget avser kan rättighetshavaren välja att beräkna sitt krav på ersättning genom att fingera att ett licensavtal hade kunnat träffats. Man får då utgå från ett tänkt avtal mellan en rättighetshavare i den aktuella branschen och någon som ville förvärva rätten att förfoga över ett verk av aktuellt slag på det sätt, i den omfattning och för det ändamål som skedde genom intrånget. Slutligen kan domstolen bestämma en skälig ersättning med beaktande av den utredning som parterna har lagt fram. Omständigheter som har en mer direkt koppling till verket ifråga och rättighetshavarens och andras förfoganden över det kan då komma att få en betydelse. (Se NJA 2019 s. 3 punkterna 13–15.)

Det är rättighetshavaren som är bevisskyldig för vad som är ett gängse pris eller, om gängse pris saknas, för de omständigheter som är avgörande för domstolens bedömning av vad som hade varit en skälig ersättning. Beviskravet kan emellertid variera, från att de uppgifter som läggs till grund för yrkandet ska vara styrkta till att vad som görs gällande ska vara antagligt. Graden av bevissvårighet kan således behöva beaktas. (Se NJA 2019 s. 3 punkterna 16 och 17.) Under vissa förhållanden kan det finnas skäl att tillämpa bevislätnadsregeln i 35 kap. 5 § rättegångsbalken (se NJA 2005 s. 180).

Bestämmande av skälig ersättning för utnyttjandet

Eftersom domstolen har funnit att Stockholms stad, genom Stockholms stadsmuseum, olovligen har utnyttjat filmerna ska Stockholms stad betala skälig ersättning till O.R. för detta nyttjande. O.R. har begärt att skälig ersättning i första hand ska utgå med 84 000 kr för nyttjandet av filmen ”Gamla Tennstopet” och 168 000 kr för nyttjandet av filmen ”En blick på Hötorgscity”, eller i andra hand det belopp som domstolen finner skäligt. Stockholms stad har vitsordat 10 000 kr för utnyttjandet av filmen ”Gamla Tennstopet” och 8 000 kr för utnyttjandet av filmen ”En blick på Hötorgscity” som skäligt i och för sig.

O.R. har gjort gällande att hans beräkning av ersättningen baseras på att ett hypotetiskt avtal skulle ha träffats och med beaktande av att det råder fri prissättning. Ersättningen är beräknad med 1 000 kr per månad för filmen ”Gamla Tennstopet” och 2 000 kr per månad för filmen ”En blick på Hötorgscity”. Enligt O.R. ska beaktas att utnyttjandet har skett under åtminstone sju års tid och på internet. Utnyttjandet har därmed medfört en potentiellt större spridning än vad som annars hade varit fallet och han har på grund av detta frånhänts andra möjligheter att kommersiellt använda filmerna. För filmen ”En blick på Hötorgscity” ska därutöver beaktas filmens unika karaktär och potentiella användningsområde för exempelvis fastighetsägare i området.

O.R. har själv berättat att han för ett års användning skulle ha debiterat cirka 30 000 kr för filmen ”En blick på Hötorgscity” och cirka 20 000 kr för filmen ”Gamla Tennstopet”. Vidare har han bl.a. berättat att han inte skulle ha gått med på en flerårig användning eftersom det närmast skulle innebära en överlåtelse och att det i ett sådant fall skulle handla om helt andra summor. De nu angivna beloppen för ett års användning stämmer relativt väl överens med de belopp som P.L.J. har uppskattat som en skälig ersättning för utnyttjande av filmerna under ett års tid, medan P.S., som hänfört sig till en prisguide från Bildleverantörernas Förening, har uppskattat ersättningen något högre. Då det i viss mån inte närmare redogjorts för hur beloppen har beräknats och det inte heller framkommit att den

prisguide som P.S. hänvisat till faktiskt även tillämpas inom branschen måste dock de nu nämnda uppgifterna bedömas med viss försiktighet. Till detta kommer vad A-C.B. har berättat om att Stockholms stadsmuseum tidigare har lämnat ersättning om 500–12 000 kr för rätten att nyttja olika filmer i en utställning med ett stort antal besökare och som pågick under en period om cirka tio månader.

Med beaktande av typen av verk och formen för utnyttjandet kan det enligt Patent- och marknadsdomstolen inte anses saknas förutsättningar för att i och för sig bestämma ersättningen utifrån vad som skulle vara ett gängse pris vid upplåtelse av filmerna (jfr Patent- och marknadsöverdomstolens dom den 30 december 2020 i mål B 2404-20). Vad O.R. har åberopat och den utredning han har lagt fram ger dock inte tillräcklig ledning i frågan om vad som hade varit ett gängse pris för upplåtelsen. Något skäl att tillämpa bevislätnadsregeln i 35 kap. 5 § rättegångsbalken föreligger inte. Att skälig ersättning för utnyttjandet av filmerna ska utgå med 84 000 kr respektive 168 000 kr är därmed inte visat. I avsaknad av närmare utredning om vilka ersättningsnivåer som är gängse vid upplåtelse av motsvarande filmer blir det för domstolen alltså fråga om att utifrån den utredning som parterna lagt fram göra en försiktig uppskattning av vad som kan anses utgöra en rimlig ersättningsnivå i detta fall, dvs. i enlighet med O.R.s begäran i andra hand (se NJA 2019 s. 3 punkterna 15 och 22).

Stockholms stads olovliga utnyttjande består i digitalisering (exemplarframställning) av filmerna för att sedermera tillgängliggöra dessa gratis för allmänheten genom överföring av filmerna till webbplatsen samt, såvitt avser filmen ”En blick på Hötorgscity”, viss begränsad spridning till tredje part. Det saknas utredning om antalet tillfällen då filmerna faktiskt har visats på webbplatsen. Stockholms stad har dock uppskattat att det som mest kan handla om cirka 5 000 visningar. Av betydelse är också ändamålet med utnyttjandet och att det varit fråga om utnyttjande utan något kommersiellt syfte. Det finns också anledning beakta att det är fråga om kortare dokumentärfilmer utan något manus som har framställts av yrkesfotografer. I

sammanhanget noterar domstolen att utredningen inte ger stöd för att filmen ”En blick på Hötorgscity” har en sådan kommersiell eller kulturhistoriskt unik karaktär att detta särskilt ska beaktas vid bestämmande av ersättningen för den filmen. Inte heller kan spridningen till tredje part såvitt avser den filmen anses ha varit i sådan omfattning att det påverkar ersättningens storlek. En skälig ersättning för utnyttjande av filmverken i en situation som den nu aktuella bör med beaktande av nu nämnda omständigheter bestämmas till 15 000 kr per film.

Som redogjorts för ovan tillkommer upphovsrätten till filmen ”En blick på Hötorgscity” O.R. och L.W. gemensamt. I avsaknad av utredning om hur upphovsmännens andelar förhåller sig till varandra får dem anses ha rätt till hälften av den skäliga ersättningen vardera. Eftersom O.R. ostridigt företräder L.W. och har rätt att uppbära även hans del av ersättningen ska Stockholms stad utge den skäliga ersättningen såvitt avser filmen ”En blick på Hötorgscity” i sin helhet till O.R.

Sammanfattningsvis innebär det nu anförda att Stockholms stad ska utge skälig ersättning till O.R. med 15 000 kr för filmen ”Gamla Tennstopet” och 15 000 kr för filmen ”En blick på Hötorgscity”, dvs. 30 000 kr sammantaget.

Intrång i den ideella rätten och rätt till ersättning för ytterligare skada

Enligt 3 § andra stycket upphovsrättslagen får ett verk inte ändras på ett sådant sätt att upphovsmannens litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränks (den s.k. respekträtten). Verket får inte heller göras tillgängligt för allmänheten i sådan form eller i sådant sammanhang som är på angivet sätt kränkande för upphovsmannen. För att en ändring i ett verk ska utgöra ett sådant intrång som avses i nu nämnda bestämmelse krävs att de ändringar som gjorts kan anses kränkande för upphovsmannens anseende eller egenart som upphovsman. Att upphovsmannen helt allmänt känner sig kränkt räcker inte. Störst hänsyn ska tas till verkets art och betydelse i litterärt eller konstnärligt avseende. Även syftet med åtgärden är av betydelse. Vidare

kan hänsyn tas till om återgivningen gör anspråk på att presentera verket i ursprunglig form eller inte. (Se NJA 2008 s. 309, NJA 2005 s. 905 och NJA 1975 s. 679.)

O.R. har gjort gällande att Stockholms stad med uppsåt, eller i vart fall av oaktsamhet, har överträtt respekträtten för filmerna genom att utan hans samtycke framställa exemplar av och tillgängliggöra filmerna på internet. Förfogandet har inneburit att O.R. frånhänts kontrollen över filmerna och att de har spridits till en större krets än vad som ursprungligen var avsett. I vart fall har tillgängliggörandet av filmerna på internet på sätt som skett – utan en godtagbar presentationstext och i undermålig kvalitet – inneburit en kränkning av O.R.s anseende. Den omständigheten att Stockholms stad har angett hans namn i anslutning till filmerna har därmed även inneburit en än större kränkning, än om hans namn inte hade angetts.

Patent- och marknadsdomstolen konstaterar inledningsvis att den omständigheten att Stockholms stad har tillgängliggjort filmerna på internet och till en potentiellt bredare krets inte i sig kan anses vara ett tillgängliggörande i sådan form att den får anses kränka upphovsmännens anseende eller egenart. Den omständigheten att O.R. inte har beretts möjligheten att förse filmerna med en introduktionstext föranleder inte någon annan bedömning.

Vad sedan gäller O.R.s påståenden om att filmerna har presenterats i en undermålig kvalitet konstaterar domstolen att det i målet inte är visat att filmerna har varit av sämre kvalitet än originalexemplaren. Som Stockholms stad har anfört måste det ha varit tydlig för envar som tog del av filmerna att dessa var skapade på 1960-talet och att filmerna därför redan i ursprungligt skick har varit av en annan kvalitet än den som nyproducerade filmer idag normalt kan förväntas vara av. Utifrån vad O.R. har uppgett måste även eventuella brister i filmernas kvalitet närmast bero på filmernas ålder, och inte på att Stockholms stad har ändrat i dem. Det är inte heller visat att Stockholms stad på något sätt har ändrat i filmerna. Vad O.R. i övrigt har anfört medför inte någon annan bedömning.

Sammanfattningsvis gör Patent- och marknadsdomstolen den bedömningen att Stockholms stads förfogande över filmerna inte kan anses ha medfört en kränkning av O.R.s respektträtt. Det föreligger därför inte något intrång i denna del och O.R.s talan om ersättning för ytterligare skada (skadestånd) på grund av intrång i hans ideella rättigheter ska därför redan av denna anledning ogillas. Vid denna bedömning saknas det även anledning att ta ställning till om Stockholms stad har förfogat över filmerna med uppsåt eller oaktsamhet.

Rättegångskostnader

Enligt 18 kap. 1 § rättegångsbalken ska den part som förlorar målet ersätta motpartens rättegångskostnad. Om ett mål innehåller flera yrkanden och parterna ömsom vinner och förlorar kan enligt 18 kap. 4 § rättegångsbalken rättegångskostnaderna fördelas på annat sätt. Enligt bestämmelsens andra stycke gäller samma sak om ett yrkande bifalls endast delvis.

O.R. har lyckats visa att filmen ”En blick på Hötorgscity” är ett upphovsrättsligt skyddat verk. O.R. har även visat att Stockholms stads förfogande över filmen ”Gamla Tennstopet” inte har omfattats av avtalet och därmed har inneburit intrång i hans upphovsrätt till den filmen. Han har däremot tappat målet i fråga om ett av de påstådda förfogandena såvitt avser filmen ”En blick på Hötorgscity” och i fråga om skadeståndsskyldighet för ideell skada. Därtill har den skäligen ersättningen bestämts till ett mycket lägre belopp än det i första hand yrkade. Vid en sammanvägning av tvistefrågornas utfall gör Patent- och marknadsdomstolen den bedömningen att vardera part enligt 18 kap. 4 § rättegångsbalken bör stå sina egna rättegångskostnader.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se [bilaga 1](#) (PMD-02)

Överklagande, ställt till Patent- och marknadsöverdomstolen, ska ha kommit in till Patent- och marknadsdomstolen senast den 2 november 2021. Prövningstillstånd krävs.

Maud Grund

Hur man överklagar

Dom i tvistemål, Patent- och marknadsdomstolen

PMD-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandet har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv Patent- och marknadsdomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Patent- och marknadsöverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövnings-tillstånd längre ner).

3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.

Det är inte säkert att du kan lägga fram nya bevis. Vill du göra det ska du förklara varför du inte lagt fram bevisen tidigare.

Vill du ha nya förhör med någon som redan förhörts eller en ny syn (till exempel besök på en plats), ska du berätta det och förklara varför.

Tala också om ifall du vill att motparten ska komma personligen vid en huvudförhandling.

4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.
Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till Patent- och marknadsdomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Patent- och marknadsdomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar domstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Patent- och marknadsöverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Patent- och marknadsöverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Patent- och marknadsöverdomstolen

När överklagandet kommer in till Patent- och marknadsöverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Patent- och marknadsöverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att Patent- och marknadsdomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om Patent- och marknadsdomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rätts-tillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med Patent- och marknadsdomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.